

PERIÓDICH VERMELL

SALUT PÚBLICA ## INTERESSOS POPULARS ## ARTS Y LLETRES

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ : Ronda de la Universitat, 96. BARCELONA

A NOSTRES SUSCRIPTORS

Aquest es l'últim número que servirem als nostres subscriptors que no se hagen posat al corrent.

L'ADMINISTRACIÓ

VI

LO PROCÉS DEL PAPAT

(Continuació)

Y si 'l testimoni del comte Pépoli no basta, treurém lo del general Bellot des Vignes, gran prevost del exèrcit francès durant la ocupació, que 'ns dirà que, si Pio IX martirisava 'ls patriotes, en cambi, també protegía 'ls lladres y 'ls assassins.

«Jo he fet agafar á Roma, escriu lo general Bellot des Vignes, assassins dels mes criminals y malvats, los quals, baix pretext de reacció napolitana, habian comés los crims mes espantosos en las provincias, segrestant personas, obligant á los parents á pagar crescuts rescats, y després entretenirse matantlas ab horrosas mutilacions que 'ls produhia una agonia de molts dias. Aquestos assassins, dels quals jo 'n conservo tots los noms y 'l recort exacte de sas crueltats, anavan provéhits de papers despatxats en tota regla per la policia del papa, y molts d' ells tenian hospedatge en los convents. Jo he fet agafar de aquestos lladres en las mateixas iglesias, ab gran escándol del clero, quan se 'ls trobava ab lo cos del delict; pero la policia del papa, en lloch d' entregarlos als tribunals, los posava en llibertat l'endemá mateix. Es bo donar á coneixe aquestos fets, que jo afirmo sobre 'l meu honor, pera que puga saberse be á qué aténirse respecte á la justicia de un pais que no te cap mena de semblants ab lo nostre.»

¿Comprenéu ara ben bé, senyor comte Girolamo Mastai, que si nosaltres reclamém lo tribunal superior, no es pas per evitar lo debat, sinó molt al contrari, per ampliarlo? ¿Vos heu

convensut de que tenim numerosos é irrecusables testimonis per fer compareixe? ¿Estéu ben convensut de que nosaltres volém molt clarament demostrar que en tot lo que habém dit no hi ha ni la mes lleugera sombra de calumnia?

Nosaltres habém representat á Pio IX com un papa assés. Donchs be, no demaném mes que 'l dret de probar als ulls de tothom, que aquest papa, vostre oncle, ha comés baix son regnat mes assassins que 'l mes odiós tirá. Y aixó sens parlar dels degollaments efectuats en la borrarxeria de la victoria d' aquest papa sobre sos súbdits, puig no contém més que las execucions capitals políticas pronunciadas ab sang freda y completas del mateix módo. Veus aquí lo balans de quatre anys solzament: de 1849 á 1853:

A Bolonia, 208; á Ancona, 60; á Roma, 49; á Liorna, 240; á Pádua y á Rovigo, 2,514 en 1849, 1,329 en 1850, 223 en Janer y Mars de 1851; á Este, 115; á Brescia, 234; á Mantua, 10; á Milan, 46, etc.

En junt, los matadors estrangers,—los austriachs, puig las tropas francesas, al menos, no 's feren may cómplices de tals atrocitats,—los matadors estrangers, deya, y 'ls butxins del papa, obrant de connivencia, en quatre anys han fet cumplir mes de CINCH MIL EXECUCIONS CAPITALS!

En 1864, lo terror regnava á Roma del mateix modo que en 1850. Un testimoni molt ben informat, Kauffmann, escribia ab fecha del 7 de Maig del 64: «La part mes intel·ligent, la mes ilustrada, la mes activa de la ciutat se troba en una situació análoga á la de un poble invadit pe 'l cólera, ahont se buscan los amichs ab lo temor de no trobarlos, y ahont un mateix no sab si á l'endemá será contat entre 'ls vius. ¿Quí pogués dir quants desgraciats hi ha encara avuy que gemegan en las presons de Roma sens saber lo motiu de sa captivitat, que no se sap quan acabarà, puig que ni se 'ls jutja ni se 'ls jutjará may! Yo no goso pas dir lo número que se indica; espantaria, y mon desitj es de que siga exajerat.»

Tergolina, un antich magistrat que fou condemnat sens motiu á vint anys de presiri,

per sa part ha escrit lo següent: «Las condenas á mort que foren executadas en los Estados Pontificis per causa política, sols en los anys de 1849 á 1853, son massa numerosas pera poder esser contadas.»

Ah! senyors! si s' envia aquesta causa al tribunal superior, com nosaltres esperém, de tot arreu vindrán los testimonis responent á nostra crida. Vindrán de Italia, d' entre 'ls que han sobreviscut á n' aquell regnat de la mort: Petrucelli della Gatina, diputat; PIANCIANI, representant del poble en la Constituyent de 1848 y actualment arcalde de Roma; Cattabene, conseller del Tribunal de Ancona; Alexandro Castellani, diputat; Aldisio Sammito, aquell tan notable escritor que es á Italia 'l traductor de Büchner y d' Edgart Quinet; lo comte Pépoli; lo general Bellot des Vignes; l' heroich general Canzio, lo qui en 1870 posá á disposició de la Fransa sa valenta espasa y que en l' exercit dels Vosgos conquistá una bandera prussiana; en fi, Garibaldi. Si, senyors, á pesar de sa avansada edat, á pesar dels sufriments propis de la velleja, Garibaldi, que es en aquest sigle la personificació del honor, no duptará pas en venir á portarnos lo pes enorme de sa lleal paraula, no refusará per res son testimoni, esteune ben segurs.

Y del mateix modo farém venir també tots los historiadors inglesos y francesos que, plens de datos trobats en bonas fonts, han escrit la vida de Pio IX. Nosaltres farém citar á Trollope, á Owen Legge, á Maurici Lachâtre, y 'ls demanarém que posi devant dels ulls del jurat los documents històrics que te sembrats en sa notable obra *La Questió romana*. Citarém á Manel Arago, y li demanarém que repeteixi avuy lo que havia denunciat en 1850. Per fi, hi ha un altre senador de testimoni imponent, que també cridarém; era poscrit durant la época en que Pio IX acumulava disbauxas y assassinsats, y en lo desterro recullia preciosas testificacions dels desterrats italians. Nosaltres farém citar també aquest senador ilustre, y estém plenament convensuts de que no farà pas falta, puig no pot fer falta, perque ell se deu á son nom, es Víctor Hugo.

Ell dirá perque escribia aquestos versos su-

blims; escolteu, senyors, aquest trosset es una de las mes bellas páginas dels *Châtements* (*) (*Dels Càstichs*):

Per las murallas vessan los presoners de Ancona; Mastai á sas ovellas fusella y s' hi abrahona, Y tot consagrando l' hostia com mana 'l foch se 'l veu. Primer cau Parmeggiani, y 'ls altres que 'l segueixen, Patricis tots, la mort, aconortats sofreixen; Morint, van á parlarne del sacerdot á Deu.

¡Sant Pare, entre tas robas las mans tens de amagarne!
Sant Pare, tas sandalias, de sanch vares xoparne!
Somriute 'l papa Borgia, gran envenenador!
¿Qué son tants de cadavres? ¿perqué tanta gent morta?
Qui avuy entre las sombras lo vostre remat porta,
¡Oh Deu! es un qu' escorxa, no n' es pas lo pastor!

(Seguirá)

Acabat en lo present número l' extracte del discurs del atvocat defensor de Lleó Taxil M. Delatre, la setmana entrant donarem un extracte del discurs de M. Guizart, atvocat defensor del comte Girolano Mastai, nebot de Pio IX y entaulador del procés de Montpeller. Després seguirá la réplica de M. Delatre, y un resúmen que del procés ne farém nosaltres pe 'l nostre compte.

RESPOSTA Á MON APRECIAT AMICH
EN LLUIS MILLÀ

Tu Millà 'm vols apurá demanant cosas estranyas; son difícils tas maranyas de contesta, amich Millà, puig si be á molts los vá á n' altres també 'ls va mal; ensertarho es casual per ser llavor mala y bona; la cullita de la dóna pot causá una catarral.

Si creus perque casat só, que 't puch doná esplicacions, amich meu, en tals rahons no ficarshi es lo milló; mes no dar contestació á un jove com tú complet, la vritat, fora mal fet l' enigma no descifrate y així, amich vaig á donarte solució del meu decret.

No busquis may dona maca si per cas tu be vols viure; ni tan lletxa, que molt riure puga fe á la gent matraca; no trihis grassa ni fiaca, busca sols un entremiti, ben alegre, sens desitj, pura, honesta, recatada, activa, ben endressada y que ahorri ab regositj.

Si molt maca tu la buscas pots teni molts mals de cap, per que noy tothom ho sap (si á la rahó no t' ofuscas) que si eixas cosas rebuscas podria resultar mal que ho sentiria, formal, perque, vaja, no viuria, si per cas la gent sentia que 't digués: —«Du 'l barret alt.»

Si t' arribas á casa (com crech será veritat,) procura viure arreglat sens disbauixa y malgastá; pensa sempre en l' endemá sens rahons certas ni falsas, sapigas tu qui 'n peu calsas si la dóna t' alsa 'l gall, puig que 'l vulgo sens treball dirian que 't du las calsas.

(*) Com en la traducció de bonas poesias, apart sa dificultat, tenen sempre de perdre molt, per aquells de nostres lectors que conegan l' idioma francés doném los versos originals en aquesta nota, pera que pogan saborejar lo concís y enérgich de aquest trosset exemplar de Victor Hugo.

Diu aixís:

Les prisonniers d'Ancone emplissent les murailles;
Le pape Mastai fusille ses ouailles;
Il pose lá l'hostie et commande le feu.
Parmeggiani périt le premier; tous les autres
Le suivent sans parler; tribuns, soldats, apôtres,
Ils meurent; et s'en vont parler du prêtre á Dieu.

Saint-Père, sur tes mains laisse tomber tes manches!
Saint-Père, on voit du sang á tes sandales blanches!
Borgia te sourit, le pape empoisonneur.
Combien sont morts? combien mourront? qui sait le nombre?
Ce qui mène aujourd'hui votre troupeau dans l'ombre,
Ce n'est pas le berger, c'est le boucher, Seigneur.

A ta casa la regleta procura sempre teni, y si 'm tens de creure á mí, arracona una pesseta; pensa be en la quitxalleta molt primé que no en ningú; als companys que van ab tu l' entrada á casa no es bona, puig hi ha cops qu' ells tenen dona y tu 't quedas en dejú.

Y aixís es amich Millà, tan si 'm creus com si no 'm creus, que 'ls casats tenen més creus no pas al calvari hi ha; y aixó que no 'm puch queixá mes no crech á las famellas, puig vuy dia totas ellas pensan sols en fer fortuna; mes si 't pica, buscan una com la que jo tinch.

CASELLAS.

Habém rebut los números 1 y 2 de un periódich que 's titula *Eco de la Exposicion regional* de Vilanova y Geltrú, que 'ns ha deixat agradablement sorpresos.

Vilanova, una de las poblacions mes importants de la hermosa costa catalana, y que sempre ha sapigut distingirse per sa moralitat y son amor al treball, ara ha tirat la casa per la finestra y ha ficat l' olla gran dintre la xica ab motiu de la inauguració de son ferro carril, que sens dupte es avuy lo primer d' Espanya en comeditats y en velocitat.

Vilanova, aixecant un grandió edificí y sense cap mena de protecció oficial, puig los catalans ó no la necessitem ó no la volém, ha portat á terme una exposició regional que sens dupte fora la vergonya de la terra dels *garbanços* y de las *contribuciones*, si allí poguessen darsen quant se tracta de industrias, comers, arts, etc.

Es veritat que Vilanova ha contat ab fills del nervi y geni del senyor Gumá, que sens ardrarse per dificultats y dirigit per sa bona estrella, ha concebit y portat á terme los mes atrevits projectes, com n' es bona mostra lo ferrocarril directe de nostra ciutat á Madrid, pero també es molt cert que 'ls vilanovins no han volgut quedarse enrera, y seguint las petjadas de Gumá, han instalat la Exposició regional que avuy está oberta al públich, que pot ser enveja de propis y estranys dada la relativa importancia de una població subalterna; y pera que res hi falti, publican també un periódich órgan oficial de la dita Exposició.

Un fill de Vilanova colaborador de LA TRAMONTANA 'ns ha promés ferne una crítica humorística en versos, y nosaltres ne farem una revista aixís que 'ns quedi algun dia vagatiu pera anar á visitarla detingudament, puig amichs de rendir sempre un tribut á las glorias de casa, no podém deixar passar per alt la instalació de la Exposició regional de Vilanova y Geltrú.

A Sallent los treballadors han sigut víctimas de una brutal agressió per part dels fabricants de aquella vila.

Un de aquestos explotadors de carn humana, anomenat *Tino*, pagava las feynas molt menos que tots los demés fabricants.

Los obrers li demanaren ¡una gran cosa! que posés los preus de la seva fábrica al igual que las demés.

Ell no ho vol y huelga.

Y 'ls demés fabricants, los mateixos que tal volta sufrien per la competencia d' en *Tino*, van despatxar tots los obrers perque habian comés lo *crim* de reclamar en altre fábrica lo que ja ells los donavan.

Un dato mes pera escriure la historia de la armonía entre 'l capital y 'l treball.

A Balaguer necessitavan plujas.

Fan rogativas al santcristo, y ve una pluja barrejada ab tan forta pedregada que no quedá res sencer.

Ara demanan indemnisió de danys al goberner.

Donchs á mí 'm sembla que fora molt mes propi demanarla al santcristo.

Potser los enviaria ara una pluja de dobles de cinch duros.

**

Un fill de un fill de un altre fill del emperador Guillem de Prussia ha tingut 33 padrins en lo seu bateix.

Jo n' hi donaria altres tants pera confirmarlo.

**

Contestant en plenas Corts lo ministre de Ultramar á un diputat per Cuba, diu que quan se civilisi la isla los enviarán gobernadors civils.

¡Ara vegin!

Deixant apart la ofensa feta als fills de Cuba, me sembla que quan se civilisin los cubans, ja no tindrà 'l senyor ministre per que enviarhi cap governador, ni civil... ni mosso de la Esquadra.

**

Lo jutje de Chantada ha condemnat á uns pobres pagesos de Santa María de Moreda á donar al rector una cantitat de segol ó de blat de moro com á *regalo* que se li acostuma á fer pe 'l dia dels morts.

Ja tenim autoritats que condemnan á fer regalos.

Aquest jutje de Chantada que jutja á pel y á repel, deu volguerse guanyá 'l cel ab tan piadosa *jutjada*.

**

A Reus se ha organísat una *partida* composta de federals arrepenitits, que alguns li donan lo nom de *La Partida del Morro*, puig sembla que la seva missió no es altra que fer morros á tots los que no pensan com ells.

Contan que se 'n veurán cosas grans de la tal partida; y sobre tot, ab lo que pensan distingirse, es sembrant la desconfiansa y l' indiferentisme per la associació entre 'ls obrers de allí.

Sempre la vanitat personal de uns quants crean aquestas malas herbas que se 'n diuhen *Adormideras*.

Recomaném á n' aquells frares del *Centro de Amichs* que no portan sotana, ni prenen repé, ni creuhen ab miracles, ni ab la infalibilidad, ni otras futesas... que no deixin de vista las evolucions de dita partida... y ojo que la vista engaña.

**

Son molts los periódichs que 's queixan del ram de correus, y sembla aixó lo quiento de may acabar,

A nosaltres també 'ns ne passen de verdas y de maduras.

TRAMONTANA hi ha hagut que per anar de Barcelona á Gracia ha estat tres ó quatre dias y paquet per anar á Reus, Cornellá, Tarrago-Sabadell, Vich, etc. hi ha estat altre tant.

Després de tot casi es precís consolarnos. Si aixó no succehis, ¿cóm se coneixeria que som á Espanya?

**

En lo llibre que ha escrit lo general Pavia ultimament, s' hi troba lo següent párrafo en honor del senyor Castelar:

«Es incomprensible la protesta constant de en Castelar contra 'l cop d' Estat del 3 de Janer. Causa major sorpresa, perque als pochos dias de haber explicat lo general Pavia lo cop d' Estat en las primeras Corts de la restauració, va rebre una invitació per escrit de un ex-ministre del goberner de Castelar pera un esmorzar, que va tenir lloch en casa del ex-ministre, y al que va assistir Castelar. La sessió durá unas sis horas. En ella va enrahonarse extensament, com era lògich y natural, de tots los successos que varen ocorre anteriorment, del cop d' Estat y de las conseqüencias del mateix. Hi hagué la conformitat mes completa en tot y en tots.»

De modo que 'l senyor Castelar protesta en públich del cop brutal del 3 de Janer, y luego fa xeflis en companyia del autor de aquella infamia, li estreny la má, son bons amichs y diu que está conforme ab tot lo que ell va fer.

Si de aixó no pot dirsen una farsa y un desvergonyiment, que vingui *La Campana de Gracia* y ho digui.

¡Quina barra corre pe 'l mon!

A Palma de Mallorca los embargs se han encallat.

A Barcelona presenta cara de tres quartos del mateix.

Que per molts anys... y que duri.

A Madrid molts cotxes atropellan tot sovint als pobres transeunts.

Ja es vell que allí sia la terra dels atropellos pe 'ls que tenim la sort de ser espanyols.

Al president de la República francesa lo nostre govern l'ha fet caballer del As d'oros (vulgo Toison).

Pero com resulta que s'han de pagar 10,000 pessetas pe 'l tal As, lo senyor Grevi ha dit que ja s'hi pensaria.

En tal negoci no 'm fico; mes segons conta la gent, lo que ha dit lo president te la trassa de un gros mico.

L' Ayuntament de Palma ha acordat pagar los gastos de las funciones relligiosas del fondo de imprevistos.

Home, me sembla que fora molt mes propi pagarho del fondo de calamitats públicas.

¿No 'ls ho sembla?

Lo fanatisme no pot may deixar de causar víctimas.

Com que are ja no pot encendre fogueradas pera rostir piadosament als heretjes, s'entreté ab bruixerias y altres estravagancias.

Veus aquí un quadro copiat del natural:

A Cervelló, poblet que dista una hora de Molins de Rey y quatre de Barcelona, hi vivian una mare y filla, y la noya tenia relacions ab un jove del poble.

Aquest jove va tenir per convenient tocar retirada dels seus amors ab la filla aludida, y al poch temps va casarse ab un altre noya del mateix poble.

Fins ara la cosa no te res de particular.

Pero vetaquí que al cap de un quan temps la esposa del jove comensa á estar malalta, y com los metjes no la curavan, comensan á dir que te 'ls mals esperits al cos, y previa consulta al senyor rector, queda afirmat lo dels esperits.

Intenta 'l rector curar á la esperitada, y fa compareixe á la iglesia á la mare y filla avans citadas, y per probar si eran bruixas tiran agutilas de cap dintre la pica del aygua beneyta y's deixan obert lo missal en l' altar major, y fan combregarlas y altra colla de bestiesas per l' istil. Pero la mare y la filla deixan que Deu entri en son cos sense fer cap escarafall. Pero 'l brétol rector no 's dona per satisfet, y reven-tant de gracia divina, esplica que ha tret uns esperits de no sé quina graduació del cos de la malalta, y diu qu' encara 'n quedan de altres que no 's poden treure.

Aquí de la santa indignació dels catòlichs del poble. Per tot arreu comensan á dir bruixas á la mare y filla mencionadas, y com aixó de las bruixas sempre las pintan vellas, acaban per indultar á la filla de bruixeria, y declarar á la pobre mare bruixa de solemnitat.

La obra de la bestiesa, mala fe ó ignorancia del rector queda terminada. Tot lo poble parla de la bruixa; no se senten mes que veus indignadas contra la maldat infernal; ja 's parla de venjansas, puig la bruixa sens dupte ha embriuxat á la esposa malalta.

Arriba 'l dia de Corpus de aquest any.

La pobre dona senyalada per bruixa es morta de un tiro que li disparan per la esquena dintre mateix de casa seva.

Lo marit de la malalta y un altre home del poble han sigut presos, y 'l mateix rector ha tingut de anar á declaracions en lo jutjat de Sant Feliu de Llobregat.

Ara be, ¿qui te la culpa mes grossa de aquest atentat? ¿qui deuria esser lo primer responsable de aquest crim?

A bon segur que si 'l rector no hagués donat alas á la ignorancia de aquells fanátichs, y hagués cuydat be esplicarlos las tonterias dels mals esperits, l' assassinat d' aquella pobra dona no s' hauria portat á terme.

Pero 'l clero gosa de tota classe de privilegis, y es clamar en desert pretenir que la justicia se complexi ab ell com ab qualsevol altre fill de dona.

Un jove que s' estava mirant, suposo que piadosament, la professó de Corpus á Ibiza, tot d' un plegat dispara un tiro de pistola á un company seu, deixantlo mort al acte.

¿Se li encendria acas lo fervor á la vista del piados espectáculo?

Aixó seria sens dupte, y per qual motiu deuria pensar en enviar son amich al cel.

¡Alabat siga Deu!

A Úbeda un pelegrí va despullarse de sos hábitos per anar á posar tres parells de banderillas á un novillo que 's corria á la plassa.

¿Pelegrí y ha toreat?

Es catòlich acabat.

Un' altra iglesia escurada. La de Tomelloro. Los lladres se n' han endut tots los trastets de dir missa y posarse en contacte ab lo cel.

Com si diguessim, lo teléfono celestial.

Lo sagristá está desconsolat, lo rector te migranya y la majordona no sab lo que li passa.

¡Pobre gent!

A Bilbao va caure un globo dintre de un convent de monjas, y sembla que van alarmarse las pobretas fins al estrem que no volian deixar sortir de aquella santa casa al aereonauta. ¿No volian deixarho sortir?

Aixó es que á primera vista deurian pendrel per un frare.

Un fet passat á Manresa que recomaném á l' atenció de la persona que 'ns prohibeix las nostres láminas per inmorals quan portan per objecte treure noys de las escolas dels cèlibes.

Lo dimecres de la setmana passada, entre quatre y cinch de la tarde, una noyeta de quatre anys y mitj que anava al colegi de monjas dels orfens, de Manresa, sentint las necessitats naturals del cos, demaná per anar á la necessaria.

No tant sols no accediren á tan justa petició las monjas, sino que, tal vegada per son atreviment, van castigarla fentla agenollar. En tan dolorosa situació, la ignoscenta nena no pogué resistir la necessitat y va orinar-se. Aquí fou la grossa. Las monjas, ab aquella barbaritat propia de qui no te fills... á son costat, comensaren á pegar á la nena ab los canons de fer mitja y ab las canyas, no parant fins que la desgraciada criatura va perdre 'l coneixement, quedant com morta.

Enterat son pare del estat de sa filla, corre-gué al colegi y se 'n la portá en brassos á casa seva, ahont á pesar dels ausilis facultatius, á las quatre de la matinada encara no habian pogut retornarla, tementse per sa sort.

¿Qué tal aquest acte digne de salvatjes?

¿Eh que fora molt immoral publicar láminas atacant aquesta gent, y en cambi es molt corrent y conforme y tal volta moralisador la tolerancia de fets com aquestos?

XARADA

Tothom en lo mon te hu,
una carta en dos girat;
y jo, per guardá 'ls diners,
una total he comprat.

SOLUCIONS

À LAS CABORIAS DEL NÚMERO PÁSSAT

XARADAS: Pe-pa Acentígrafo: Ca-sa. Ca-sa

ÚLTIMA HORA

UN' ALTRA CATASTROFE!

Poch rato avans d' entrar aquest número en máquina, á la una de la tarde del 28, la caldera d' una fábrica de filats del carrer d' Amalia ha reventat, ensorrantse tot un cos d' edifici causant una infinitat de víctimas.

Trobantnos allí en aquell acte hem sigut testimonis d' un quadro dels mes desgarradors, que per circunstancias especiales ha omplert de justa indignació lo cor de tots los presents.

Una infinitat de mares, germans y fills dels treballadors de la fábrica corrian desafortats al lloch de la desgracia, ab los brassos alts y las mans crispadas clamant contra 'l culpable de una hecatombe que deixarà desolació y tristos recorts en las familias interessadas. Als dos minuts de la catástrofe tothom se desvetllaba pera salvar, si era possible, algun dels molts sers humans soterrats entre la runa.

En tanta abundancia deuen ser las víctimas que deu ó dotze han sigut tretas en un moment, la major part terriblement mutiladas pero palpitant encara totas ellas.

Un noyet de 10 anys ha sigut llensat per l' explosió al carrer de Ronda, cantonada al de Campo Sagrado, cayent no molt lluny d' ell un gran tros de caldera y una reixa de ferro. Lo bullidor de la caldera ha caigut en un pati, al costat del quartelillo de bomberos.

Quan escribim aquestas ratllas, mes de una hora després de la desgracia, hi arribá la gent oficial. Pot dirse que 'l treball de salvació l' han fet solament los obrers, que hi han corregut primer que ningú.

La gent als primers instants de la catástrofe exclamaba desseguida: «¡Ay! que á can Saldas rebenta la caldera.»

Perqué tan aviat la gent pronunciaba 'l nom de la fábrica? La mateixa gent deya ¡que la máquina explosionada tenia sols 40 caballs de forsa y en feya per 130 segons uns y per 200 segons altres! Encara hi ha més; los treballadors d' aquells barris deyan que hi havia dos dias se temia semblant desgracia y afegian que ho sabia qui podia remediariho.

Bo será recordar que la fábrica de 'n Morell y Murillo, coneguda per can Saldas es la mateixa que dos ó tres vegadas en poch temps ha vist conflictes entre 'l capital y 'l treball, conflictes que ocasionaren la presó y encausament de molts treballadors, á qui mes tart lo Tribunal ha declarat ignocents. ¡Los treballadors presos per qüestions del treball! ¿Donchs qué deuré mereixe 'l ocasionador de tantas víctimas?

¿Qui sab si entre 'ls desgraciats quals trossos habem vist treure palpitants d' entre las runas, hi havia 'ls restos d' algun d' aquells presos declarats ignocents!

Tenim de deixar la ploma de la ma, perque si diguessim lo que 'ns acut, á bon segur rebríam mes nosaltres de la justicia de avuy que 'ls causants de aquestas hecatombes.

Sols per acabar farém present que si 'ls propietaris de la dita fábrica arriban á tenir sas habitacions prop del lloch de la desgracia, no haguera sigut difícil veure com lo poble se feya la justicia per la seva propia má.

Tal era la indignació dels que presenciaren los horrors dels primers moments.

Barcelona. Tipografía LA ACADEMIA, de Evaristo Ullastres

ALTRA VOLTA

També aquesta setmana la làmina 'ns ha sigut SUPRIMIDA al passar per la previa censura en la Governació civil de la província.

No 'ns estranya gens.

Ja fa algun temps que 'ns ha semblat veure que LA TRAMONTANA mereix moltes preferències per part dels *guardadors é interpretadors* de las lleys.

Molt nos complau semblant distinció.

Això prova que posém lo dit à la llaga, y si algo tenen de fer en nosaltres las dificultats que per tot trobém, es arrelar nostra fe pera continuar ab mes ardiment que may la campanya empresa contra 'ls reaccionaris de tota mena, desde l' hipòcrita y farsant fins al cinich y descarat.

L' assumpto era de aquells per lo qual tanta gent de hàbit ha sigut portada à presiri, sobretot à Fransa, ahont sembla que 'ls tribunals deuen trobar mes de quin peu coixeja certa gent.

La làmina era epigramàtica.

Cuberta ab la capa de la decencia, y amotllat à las conveniencias periodísticas, hi havia somerament indicats uns apuntes de lo que son certa gent que 's diu cristiana.

En la Governació han prohibit la publicació de dita làmina dihent que *atacaba à la moral*.

Si volen dir que lo que ataca à la moral son los *germans* en ella retallats, conformes. La làmina no tan sols no l' ataca, à nostre entendre, siño que, molt al contrari, ataca à n' aquells que desmoralisan, y propagant contra ells y procurant treurels medis de desmoralisació, ve à cumplir una missió moralisadora y humanitaria.

Pero es inutil que nosoltres gastem saliva: la nostra veu ve de gent massa *baixa* porque arribi al cim dels candeleros de la moderna Xauxa. LA TRAMONTANA està continuament en pecat, y es *just* que se li imposin penitències. ¡Si 's poguessen encendre fogueradas, de altra manera 'ns aniria!

Ben mirat, encara 'ns queixem per vici.

Com diu 'l ditxo que qui no pot beure ensuma 'l tap, no podent publicar los vuyt dibuixos de que constaba la làmina, allà van las inscripcions, y 'l lector farà 'l seu judici:

RETALLS DE LA VIDA DE UN GERMÀ

Mireusel, está molt magre,
no per falta de aliment;
y 'l qu' es á l' enteniment
me sembla que hi te poagre.

Encara qu' es jovenet
y poch amich de diabluras,
lo qu' es entre criaturas
hi passa 'l rato distret.

Més també algun cop los renya
y fins s' hi enfutisma y tot,
quan li surt algun xicot
indócil al qu' ell ensenya.

Y fins la justícia humana,
que no sé en qué deu pensá,
busca rahons al germà
de la doctrina cristiana.

Y de un modo molt formal
diu que varen calumniarlo,
no parant fins á portarlo
al devant de un tribunal.

Y 'l tribunal, que ab malícia
diuhen que tot ho interpreta,
ha deixat la feyna feta
aplicantli la justícia.

Per tot lo dit jo demano
que quan un entri á germà,
l' eyna 's dongui á manejá
per la grapa de un gitano.

L' herba mústiga aquí creix,
puig aquí fou enterrat
aquell germà desgraciat
verje y mártir... d' ell mateix.